

Roman Bartnicki

"Paulus kämpft um sein Apostolat.
Drei weitere Briefe an die Gemeinde
Gottes in Korinth", Rudolf Pesch,
Freiburg-Basel-Wien 1987 : [recenzja]

Collectanea Theologica 58/4, 161-162

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Rudolf PESCH, *Paulus kämpft um sein Apostolat. Drei weitere Briefe an die Gemeinde Gottes in Korinth. Paulus — neu gesehen*, Freiburg-Basel-Wien 1987, Verlag Herder, s. 192 (*Herderbücherei*, t. 1382).

Rudolf Pesch należy do tych egzegetów, którzy podważają jedność literacką listów św. Pawła uważając je za kompozycje złożone z kilku mniejszych listów apostoła. W książce *Die Entdeckung des ältesten Paulusbriefes* (*Herderbücherei*, t. 1167)¹ starał się wykazać, że w 1 Tes zawarty jest jeszcze starszy list Pawła, który jest najstarszym pismem chrześcijańskim, jakie znamy. W pracy *Paulus und seine Lieblingsgemeinde* (*Herderbücherei*, t. 1208)² dowodził, że list do Filipian jest zbiorem trzech listów. W dziele *Paulus ringt um die Lebensform der Kirche* (*Herderbücherei*, t. 1291)³ wykazywał, że 1 Kor jest zbiorem czterech listów. Najnowsza, prezentowana książka poświęcona jest Drugiemu Listowi do Koryntian, który zdaniem R. Pescha jest zbiorem trzech listów. Głosząc taki pogląd autor krótko wspomina pojawiające się już od 200 lat podobne opinie, a następnie podaje argumenty literackie przemawiające przeciwko jedności literackiej listu, szczególnie dostrzegalne w nim dublety, powtórzenia, miejsca w których przerwany zostaje tok myślenia.

R. Pesch wyróżnia w 2 Kor następujące trzy listy: 1. *Apologia* (2, 14–7, 4+8, 1–24); 2. *List we łzach pisany* (10, 1–13, 13); 3. *List pojednawczy* (1, 1–2, 13+7, 5–16+9, 1–15). Listy te miały być napisane w następujących okolicznościach.

Przed Wielkanocą 54 r. Paweł napisał *List z odpowiedziami* (1 Kor 7–9+12–14+16), w którym odpowiedział na pisemnie sformułowane pytanie Koryntian i wysłał go do Koryntu. W liście tym zamieścił także małą mowę w obronie swego apostołatu (1 Kor 9). Ale ta jego obrona napotkała na sprzeciwy w Koryncie. Przeciwnicy Pawła szemrali przeciwko takiemu „zalecaniu samego siebie” (por. 2 Kor 3, 1) i dodali jeszcze pewne podejrzenia. Paweł uważał, że jest zmuszony do zredagowania obszerniejszej apologii, którą mamy w 2 Kor. Pierwotnie Paweł chciał pozostać w Efezie tylko do Zielonych Świąt r. 54, a następnie zamierzał udać się przez Macedonię do Koryntu (por. 1 Kor 16, 5–8); zimę 54/55 miał zamiar spędzić w Koryncie. Ze względu jednak na duże szanse dla misji w Efezie (por. 1 Kor 15,9) oraz z powodu złych wiadomości z Koryntu, Paweł zmienił swe plany, które zresztą podjął pod warunkiem: „jeśli Pan pozwoli” (1 Kor 16,7). Paweł napisał *Apologię* jeszcze w lecie 54 r. i posłał ją do Koryntu. Nadal miał zamiar „wkrótce” udać się do Koryntu i przesłać kolektę do Jerozolimy. Posyła więc do Koryntu Tytusa wraz z delegatami Kościołów Azji (por. 8, 16–24).

Nie wiemy, czy Tytus powrócił z Koryntu do Efezu jeszcze jesienią czy też zimą 54–55. W każdym razie przywiózł z Koryntu tak złe wiadomości, że Paweł zdecydował się na natychmiastowe odwiedziny w Koryncie (tzw. „wizyta pośrednia” — *Zwischenbesuch*), co miało miejsce najpóźniej po otwarciu sezonu żeglarskiego w początkach r. 55. Z wypowiedzi *Listu pojed-*

¹ Por. *Collectanea Theologica* 55 (1985) z. 4, 165–166.

² Por. *Collectanea Theologica* 57 (1987) z. 3, 187–189.

³ Por. *Collectanea Theologica* 58 (1988) z. 1, 184–185.

nawczego można wnioskować, że po „incydencie” w Koryncie Paweł szybko opuścił to miasto i statkiem wrócił do Efezu. Tam znowu chwycił za pióro, ewentualnie podyktował swój szósty list do Koryntu, tzw. *List we łzach*, który i tym razem do stolicy Achai dostarczył Tytus. Udał się on statkiem do Koryntu, a po pojednaniu z tamtejszą wspólnotą drogą lądową dotarł do wspólnot Macedonii, gdzie spotkał się z Pawłem. *List we łzach* został więc napisany w początkach roku 55.

W czasie wizyty pośredniej Paweł zapowiedział, że wkrótce znowu przybędzie do Koryntu, a następnie ma zamiar „udać się do Macedonii i z Macedonii znów przyjść do was po to, byście mnie wyprawili w podróż do Judei” (1, 16). Jednakże potem zmienił plany i prosił Tytusa, aby wyruszył mu naprzeciw i spotkał go w Troadzie. Jeszcze latem dotarł Paweł do Troady, gdzie jednak nie spotkał Tytusa: „nie spotkałem Tytusa, brata mojego. Pożegnałem się przeto i wyruszyłem do Macedonii” (2, 13). Tam oczekiwał Paweł z niepokojem swego współpracownika Tytusa, gdyż nie był pewny, czy jego *List we łzach* pisany dobrze został przyjęty przez wspólnotę koryncką. „Lecz Pocieszyciel pokornych, Bóg, podniósł i nas na duchu przybyciem Tytusa” (7, 6). Z Macedonii, gdzie apostoł zatrzymał się na pewien czas, napisał do Koryntu swój siódmy list, tzw. *List pojednawczy*, w którym opowiada „o udręce doznanej przez nas w Azji” (1, 8). Jeśli jest to aluzja do aresztu Pawła w Efezie, co jest bardzo prawdopodobne, to musiałby on po swojej „wizycie pośredniej” w Koryncie, a przed podróżą do Troady i Macedonii przebywać w więzieniu. Być może na podstawie Dziejów Apostolskich można wyprowadzić wniosek, że uwięzienie Pawła w Efezie (o którym Dz nie wspominają) i opóźniona podróż z kolektą w r. 55: „Po tych wydarzeniach postanowił Paweł udać się do Jerozolimy przez Macedonię i Achaję. «Potem, gdy się dostanę, muszę i Rzym zobaczyć» — mówił. Wyśłał więc do Macedonii dwóch swoich pomocników, Tymoteusza i Erasta, a sam pozostał przez jakiś czas w Azji. W tym właśnie czasie powstał nie mały rozruch z powodu drogi Pana” (Dz 19, 21—23).

Nie wiadomo, stwierdza R. Pesch, czy *List we łzach* został napisany przez apostoła w więzieniu, czy też Paweł dopiero po uwolnieniu z więzienia posłał z tym listem Tytusa do Koryntu. Zimą 55/56 Paweł przebywał „trzy miesiące” (Dz 20, 3) w Koryncie. Dotarł tam najpóźniej w grudniu r. 55. *List pojednawczy* wysłał więc do Koryntu jesienią r. 55.

Jedność literacka 2 Kor wielokrotnie już była podważana. R. Pesch w sugestywny sposób odtworzył okoliczności, w jakich miały powstać wyróżnione przez niego listy.

ks. Roman Bartnicki, Warszawa

John A. T. ROBINSON, *Wann entstand das Neue Testament*, Paderborn-Wuppertal 1986, Verlag Bonifacius-Druckerei — Brockhaus, s. 383.

Autor był anglikańskim biskupem (1919—1983) w Woolwich (Wielka Brytania). Oryginał pt. *Redating the New Testament* wydawany był w Londynie w latach 1976, 1981⁴.

Wbrew ogólnie przyjętym poglądom biblistów autor postawił twierdzenie i usiłował je uzasadnić, że przyjęte we współczesnych wstępach do Nowego Testamentu daty powstania pism Nowego Testamentu nie są poprawne, gdyż zbyt późno odsuwają czas ich napisania. Najpierw J. A. T. Robinson referuje mocno odbiegające od siebie chronologie, które zaproponowali: F. C. Baur, A. v. Harnack, H. v. Soden, W. G. Kümmel i N. Perrin. Baur przyjmował, że Ewangelia Jana powstała około r. 170, Harnack — w latach 80—110. Drugi List Piotra — Harnack: r. 175; v. Soden: 100—133 r.; Kümmel: 125—150 r. Wychodząc od Ewangelii Jana, której datę powstania J. A. T. Robinson chciałby przesunąć przed żydowskie powstanie z lat 66—70, konse-